

ЗАВОД ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ
Ул. Стари шор 47, 22000 Сремска Митровица

e-mail: info@zdravlje-sm.org.rs
web: www.zdravlje-sm.org.rs

Тел: 022/610-511

Тел/Факс: 022/636-509

Жиро рачун: 840-209667-75

Светски АИДС дан окупља људе широм света са циљем подизања позорности у вези са ХИВ пандемијом и демонстрира међународну солидарност. Овај дан, који се 31. пут обележава у свету, представља јединствену прилику да представници влада, државних институција и јавноздравствених установа у сарадњи са осталим партнерима информишу јавност о актуелној епидемиолошкој ситуацији и да подстакну целокупну друштвену заједницу да свима обезбеди недискриминаторан и неосуђујући приступ адекватним услугама из домена превенције ХИВ инфекције, као и приступ лечењу, заштити и подршци за особе инфициране ХИВ-ом.

Светски АИДС дан, 1. децембар, прилика је да се искористи снага социјалне промене, при чему се у први план стављају појединци са циљем превазилажења препознатих мањкавости у одговору на ХИВ/АИДС, посебно у области превенције међу особама са ризичним понашањем које су под повећаним ризиком.

Овогодишња кампања у Републици Србији се реализује под слоганом „ДРУШТВО ДОПРИНОСИ НАПРЕТКУ“ (COMMUNITIES MAKE THE DIFFERENCE). Активности које прате обележавање 1. децембра добар су пример јединствености и свеобухватности националног одговора на епидемију узроковану ХИВ-ом, при чему свака институција, установа, организација и/или удружење преузима водећу улогу у оквиру својих компетенција, међусобно се допуњајући. Уз подршку Министарства здравља, институти и заводи за јавно здравље, у сарадњи са цивилним сектором, домовима здравља, школама, Црвеним крстом Србије, медијима и другим партнерима, организују традиционалне конференције за медије, трибине и бројне друге активности на јавним местима, бројне интерактивне едукације у школама и на факултетима, затим интензивирају пружају услуге добровољног, поверљивог и бесплатног саветовања и тестирања у институционалним саветовалиштима за ХИВ и друге полно преносиве инфекције, као и у заједници, са фокусом на особе које су под повећаним ризиком од инфекције ХИВ-ом.

Национална кампања која има за циљ промоцију значаја тестирања на ХИВ и повећања броја особа са неким ризиком дијагностикованих у раном стадијуму ХИВ инфекције као кључне превентивне активности, уз подизање знања грађанства у циљу смањења још увек присутне неосноване стигма и дискриминације према особама инфицираним ХИВ-ом, почела је 22. новембра и трајаће до краја децембра, при чему ће се бројне активности реализовати у 38 градова/места на територији Републике Србије.

Институт за јавно здравље Србије позива све особе које су имале неко ризично понашање у ближој или даљој прошлости да се 1. децембра посаветују и без упута бесплатно тестирају на ХИВ у Градском заводу за јавно здравље у Београду (од 9 до 14 часова), Заводу за заштиту здравља студената у Београду (од 12 до 24 часа, где ће поред тестирања на ХИВ бити омогућено и тестирање на хепатитис Ц), ЗЈЗ Сремска Митровица (од 10 до 18 часова), ЗЈЗ Ужице (од 8 до 15 часова), ЗЈЗ Косовска Митровица (од 13 до 19 часова), ЗЈЗ Зрењанин (од 10 до 20 часова) и у ЗЈЗ Панчево (од 8 до 12 часова). Током кампање биће организоване и бројне акције бесплатног саветовања и тестирања на ХИВ ван саветовалишта за ХИВ/АИДС у сарадњи института/завода за јавно здравље и удружења у Новом Саду, Крагујевцу, Чоки, Сенти, Сремској Митровици, Кикинди, Шапцу, Пожеги, Лесковцу, Рашкој, Врњачкој Бањи и у другим местима, при чему ће резултати тестирања бити доступни за 30 минута (преузмите план активности).

Епидемиолошка слика у свету и Србији

ХИВ и даље представља главни јавноздравствени изазов у свету, при чему се процењује да је од почетка епидемије 75 милиона људи инфицирано ХИВ-ом, док је 32 милиона људи умрло од АИДС-а.

Према проценама Светске здравствене организације (СЗО) и УНАИДС-а у свету је крајем 2018. године скоро 38 милиона особа живело са ХИВ-ом (20,6 милиона у региону источне и јужне

ЗАВОД ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ
Ул. Стари шор 47, 22000 Сремска Митровица

e-mail: info@zdravlje-sm.org.rs
web: www.zdravlje-sm.org.rs

Тел: 022/610-511

Тел/Факс: 022/636-509

Жиро рачун: 840-209667-75

Африке), са процењеном преваленцијом од 0,8% међу особама узраста 15–49 година. Процене указују да је 2018. године број особа новоинфицираних ХИВ-ом смањен за 40% у односу на 1997. годину (1,7 милиона према 2,9 милиона), док је умирање од АИДС-а смањено за 55% у односу на 2004. годину (770.000 према 1,7 милиона). Међутим, у последњих пет година се не региструје смањење нових ХИВ инфекција међу одраслима, а у неким регионима тај број расте. Спровођење успешних превентивних програма и повећање броја особа које знају свој ХИВ статус и на успешној су терапији треба да допринесе да до 2020. године буде мање од 500.000 особа новоинфицираних ХИВ-ом, што је скоро четири пута мање у односу на 2018. годину.

На антиретровирусној терапији крајем 2018. године је било преко 23 милиона особа инфицираних ХИВ-ом у свету, што је троструко више него 2010. године (7,7 милиона) и чак 40 пута више него 2000. године (576.000). У складу са најновијим препорукама СЗО из 2016. године лечење треба започети чим се ХИВ инфекција дијагностикује, да би ефекти терапије представљали не само добробит за особе инфициране ХИВ-ом, у смислу дугог и квалитетног живота, већ и да би се редуковао пренос ХИВ-а на друге особе.

У циљу елиминације ХИВ инфекције као јавноздравственог проблема потребно је да у свакој земљи до 2020. године најмање 90% свих особа инфицираних ХИВ-ом буде дијагностиковано, да најмање 90% дијагностикованих ХИВ+ особа буде на лечењу антиретровирусним лековима и да 90% од особа на лечењу има задовољавајућу супресију ХИВ-а у крви, односно да 73% свих особа које живе са ХИВ-ом има вирусну супресију. Крајем 2018. године 79% од 38 милиона особа инфицираних ХИВ-ом у свету је знало свој статус, 62% је било на лечењу, а 53% је имало задовољавајућу вирусну супресију са редукованим ризиком за пренос ХИВ-а на друге особе. Хиљаде сарадника из здравственог и цивилног сектора, посебно из кључних популација под ризиком и мрежа особа које живе са ХИВ-ом, су допринели овом успеху. Поводом обележавања Светског АИДС дана ове године, Светска здравствена организација истиче допринос друштва у циљу окончања епидемије узроковане ХИВ-ом, с посебним акцентом да је потребно још веће укључивање ширег друштва у циљу окончања епидемије узроковане ХИВ-ом као јавноздравственог изазова до 2030. године.

Процене указују да свака пета особа није знала свој ХИВ статус међу 2,5 милиона особа које живе са ХИВ-ом у региону Европе. У Европи половина новодијагностикованих особа инфицираних ХИВ-ом је дијагностикована у касном стадијуму ХИВ инфекције, док се у нашој земљи код две од три особе ХИВ инфекција дијагностикује касно, када им је имунолошки систем већ значајно нарушен. Касно постављена дијагноза ХИВ инфекције је повезана са повећаним ризиком од оболевања и умирања, слабијим одговором на терапију, повећаним трошковима здравствене заштите и повећаним ризиком за даље преношење. Касно дијагностикована ХИВ инфекција значи да особа има 11 пута већу вероватноћу да умре унутар годину дана од тестирања него ако је тестирана након прве изложености ХИВ-у.

Према подацима Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” од почетка епидемије, 1985. године, па закључно са 20. новембром 2019. године, у Републици Србији је регистровано 4027 особа инфицираних ХИВ-ом, од којих су 2022 особе оболеле од АИДС-а, док је 1150 особа умрло од АИДС-а, а још 121 особа инфицирана ХИВ-ом је умрла од болести или стања која нису повезана са ХИВ инфекцијом. Као и ранијих година и ове године сексуални пут преноса је доминантан (89% свих случајева регистрованих током 2019. године), посебно незаштићеним аналним сексуалним односима међу мушкарцима, како међу новооткривеним особама инфицираним ХИВ-ом (77%), тако и међу оболелима (56%) и умрлима од АИДС-а (44%). Међу новодијагностикованим ХИВ позитивним особама у периоду јануар–новембар 2019. године било је 8 пута више мушкараца у односу на жене (преузмите најновије епидемиолошке податке).

ЗАВОД ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ
Ул. Стари шор 47, 22000 Сремска Митровица

e-mail: info@zdravlje-sm.org.rs
web: www.zdravlje-sm.org.rs

Тел: 022/610-511

Тел/Факс: 022/636-509

Жиро рачун: 840-209667-75

Од 1997. године високо активна, комбинована антиретровирусна терапија (ХААРТ) (истовремена примена три или више антиретровирусних лекова у циљу опоравка ослабљеног одбрамбеног система и контроле умножавања ХИВ-а у организму инфициране особе) је доступна и бесплатна у Републици Србији, тј. сви трошкови лечења иду на терет Републичког фонда за здравствено осигурање, за све особе инфициране ХИВ-ом. У периоду 2003–2019. године регистровано је значајно повећање особа инфицираних ХИВ-ом на лечењу комбинованом антиретровирусном терапијом које је доступно у четири регионална центра у Београду, Новом Саду, Нишу и у Крагујевцу (са 330 крајем 2003. на 1925 особа крајем јуна 2019. године), што је условило да се од 2000. године региструје значајна редукција оболевања и умирања од АИДС-а (62 особе оболеле од АИДС-а и 24 особе умрле од АИДС-а у 2018. години према 99 оболелих и 90 особа умрлих од АИДС-а током 1996. године).

С друге стране, од 2001. године региструје се и у нашој земљи пораст броја новодијагностикованих особа инфицираних ХИВ-ом, при чему је у периоду 2010–2018. године регистровано 1398 особа инфицираних ХИВ-ом, што је за 51% више него у периоду 2001–2009. године када је регистровано 928 особа инфицираних ХИВ-ом. Ово је свакако и резултат промоције значаја добровољног, поверљивог и бесплатног саветовања и тестирања на ХИВ, као и веће доступности ове услуге у здравственим установама, али и ван здравствених установа, посебно за особе са ризичним понашањем из кључних популација под повећаним ризиком од ХИВ-а.

Највећи број новодијагностикованих особа инфицираних ХИВ-ом је узраста 20–49 година (80% у 2018. години). Међутим, од 2002. године региструје се веће учешће младих узраста 15–29 година међу новодијагностикованим случајевима ХИВ инфекције (47% у 2008, 37% у 2010. и 28% у 2018. години у односу на 22% у 2002. години).

У односу на период 1985–1992. године када је 60–90% свих новодијагностикованих особа инфицираних ХИВ-ом на годишњем нивоу било из популације инјектирајућих корисника наркотика, од 2008. године је тај удео испод 10% (у 2018. години само 1%). С друге стране, почев од 2012. године већина новодијагностикованих особа у нашој земљи је инфицирана ХИВ-ом сексуалним путем (сексуални однос без кондома), скоро 90%. Под највећим ризиком су мушкарци који имају аналне сексуалне односе без кондома са другим мушкарцима (половина до скоро три четвртине свих новооткривених особа инфицираних ХИВ-ом на годишњем нивоу, почев од 2008. године).

У периоду 2005–2016. године регистровано је 13-оро деце млађе од 14 година, којима су ХИВ пренеле мајке које нису знале да су инфициране ХИВ-ом током трудноће, порођаја или у периоду дојења, што је значајна редукција у поређењу са периодом 1993–2004. када је регистровано 28 случајева. У 2017. и 2018. години није регистрован ниједан случај преноса ХИВ инфекције са мајке на дете. У периоду 2005–2018. године рођено је више од 40-оро здраве деце од стране мајки са дијагностикованом ХИВ инфекцијом које су биле на програму превенције преноса ХИВ-а са мајке на дете.

Према званично доступним подацима у Србији тренутно живи 2756 особа којима је дијагностикована ХИВ инфекција, а процењује се да у нашој земљи још минимум 400 особа не зна да је инфицирано ХИВ-ом. Знајући да ХИВ инфекција може дуги низ година протичати без икаквих знакова и симптома, једини начин да се открије ХИВ инфекција је да се особа која је имала неки ризик тестира на ХИВ. Свако тестирање на ХИВ треба да буде добровољно и поверљиво, уз обавезно саветовање пре и после тестирања, а у циљу пружања правих и стручних информација потребних клијенту да донесе одлуку да ли је прави тренутак за тестирање, али и да препозна стварни ризик тј. ризично понашање које је практиковао или које и даље упражњава, и да идентификује личне могућности за превенирање инфицирања ХИВ-ом

ЗАВОД ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ
Ул. Стари шор 47, 22000 Сремска Митровица

e-mail: info@zdravlje-sm.org.rs
web: www.zdravlje-sm.org.rs

Тел: 022/610-511

Тел/Факс: 022/636-509

Жиро рачун: 840-209667-75

у будућности. С друге стране, ХИВ позитивне особе имају могућност да одмах по дијагностковању започну лечење ХИВ инфекције које даје одличне резултате, како у свету тако и у нашој земљи. Захваљујући терапији ХИВ инфекција је хронично стање са којим се може квалитетно и дуго живети, али само уколико се правовременим и адекватним лечењем контролише репликација ХИВ-а.

И да се подсетимо како се ХИВ преноси, односно на који начин се не може инфицирати ХИВ-ом.

• ХИВ се преноси на следеће начине:

1. Сексуалним односом без заштите тј. без кондома (анални, вагинални и орални секс, при чему највећи ризик носи незаштићени анални сексуални однос),
2. Са заражене мајке на дете (у току трудноће, порођаја и дојења),
3. Разменом игала и шприцева код интравенске употребе наркотика.

• ХИВ се ретко може пренети на следеће начине:

1. Пољупцем у уста (само у случају ако обе особе имају неке ранице у устима, нпр. услед вађења зуба, крварења десни... па у том случају дође до контакта „крв на крв“),
2. При тетовирању, пирсовању... (уколико се обавља нестерилизованим апаратима и у нехигијенским условима),
3. Приликом размене прибора за личну хигијену које је претходно користила особа која живи са ХИВ-ом (бријач, четкица за зубе...).

• ХИВ се не преноси на следеће начине:

1. Боравком у истој просторији: социјалним контактом као што је разговор, поглед, дружење...,
2. Додиром тј. контактом, као што је руковање и загрљај,
3. Кашљањем или кијањем, преко зноја или суза,
4. Пољупцем у образ,
5. Коришћењем истог купатила или тоалета,
6. Коришћењем исте чаше/шоље или истог прибора за јело који је користила особа инфицирана ХИВ-ом,
7. Коришћењем исте постељине или пешкира,
8. Контактном са предметима на јавним местима (телефонска говорница, држачи у јавном превозу...),
9. Коришћењем истог базена или сауне,
10. Преко животиња или убодом инсеката (комарци, крпељи...),
1. Конзумирањем хране коју је припремила ХИВ позитивна особа.

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“